

Obsah

Část A – Současný stav EVVO a GRV v ČR

A.1 Vývoj vzdělávání o životním prostředí od 50. let 20. století po současnost	13
A.1.1 Z historie české a československé ekopedagogiky (Aleš Máchal)	13
A.1.1.1 Ekologická výchova v České republice do roku 1989	13
A.1.1.2 Environmentální výchova v České republice po roce 1989	19
A.1.2 Globální rozvojové vzdělávání – historie a vývoj (Lenka Sobotová)	24
A.1.2.1 Počátky globálního rozvojového vzdělávání ve světě	24
A.1.2.2 Globální rozvojové vzdělávání v České republice	24
A.2 Současná terminologie v environmentálním a globálním rozvojovém vzdělávání	28
A.2.1 Terminologie v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a vzdělávání pro udržitelný rozvoj (Aleš Máchal)	28
A.2.2 Environmentální osvěta (Petr Rejzek)	30
A.2.3 Kdo je ekopedagog? (Pavlna Slámová)	32
A.2.4 Terminologie globálního rozvojového vzdělávání v České republice (Lenka Sobotová)	34
A.3 Právní zakotvení environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR	37
A.3.1 EVVO ve školských a jiných právních normách (Marcela Křížová)	37
A.3.2 Právo na informace o životním prostředí (Aleš Máchal)	38
A.4 Etické opory environmentální výchovy a GRV (Aleš Máchal)	40
A.4.1 Od antropocentrické environmentální etiky k etice vznešeného lidství	43
A.4.2 Biocentrická etika – etika úcty k životu	46
A.4.3 Zoocentrická etika – etika bližních tvorů	47
A.4.4 Ekocentrická etika – etika Země	48
A.4.5 Sociálně ekologická etika Murraye Bookchina	49
A.4.6 Teocentrická etika – etika bázně Boží (s příspěvěm Dagmar Smolíkové)	50
A.4.7 Hlubinná ekologie	51
A.4.8 Evoluční ontologie – etika systémových teorií	52
A.4.9 Ekofeminismus	53
A.5 Cíle a směry environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání	55
A.5.1 Environmentální výchova – od cílů k prostředkům (Jan Činčera)	55
A.5.2 Ke smyslu environmentální výchovy a výuky environmentálních disciplín (Aleš Máchal)	58
A.5.2.1 Cesty necesty k environmentálně odpovědnému jednání	58
A.5.2.2 Několik poznámek k environmentálnímu vzdělávání na vysokých školách	62
A.5.3 Cíle a současné podoby globálního rozvojového vzdělávání (Lenka Sobotová)	63
A.5.3.1 Směřování dnešního školního vzdělávání	63
A.5.3.2 Principy globálního rozvojového vzdělávání	64
A.5.4 Vybrané proudy v environmentální výchově (Jan Činčera)	66
A.5.5 Co mají společného environmentální výchova a globální rozvojové vzdělávání (Lenka Sobotová a Helena Nováčková)	71
A.5.5.1 Společné principy	71
A.5.5.2 Společné cíle	72
A.5.5.3 Společná témata	72
A.5.6 Využití mediální výchovy pro EV a GRV (Jiří Zajíc)	74
A.5.7 Místně zakotvené učení (Blažena Hušková)	78

Část B – EVVO a GRV ve školách a školských zařízeních

B.1 Zařazení EVVO a GRV v rámcových vzdělávacích programech pro základní a střední školství (Helena Nováčková a Lenka Sobotová)	81
B.2 Role školního koordinátora EVVO (Dáša Zouharová)	85
B.2.1 Postavení a úkoly školního koordinátora EVVO	85

B.2.2	Školní program EVVO	87
B.2.3	Studium k výkonu specializovaných činností v oblasti environmentální výchovy, možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v EVVO	90
B.3	Didaktická specifika výuky EVVO a GRV	91
B.3.1	Kritické myšlení a učení v environmentálním vzdělávání a výchově (Hana Košťálová)	91
B.3.2	Špetka ekopsychologie pro ekopedagogickou praxi (Jan Krajhanzl)	95
B.3.2.1	Děti a příroda: období dětského vývoje z hlediska environmentální výchovy	95
B.3.2.2	„Ekologové“ a veřejnost – příležitosti a rizika vzájemné komunikace	108
B.3.3	Další didaktická specifika výuky základů ekologie a environmentalistiky (Aleš Máchal)	111
B.3.4	Kompetence získávané a prohlubované prostřednictvím EVVO a GRV (Jiří Kulich)	111
B.3.4.1	Co jsou kompetence a klíčové kompetence	116
B.3.4.2	Jaké specifické kompetence jsou důležité ve VUR, EVVO a GRV?	118
B.4	Přehled základních problémů životního prostředí Země (Pavel Nováček)	122
B.4.1	Vznik a vývoj života na Zemi	122
B.4.2	Kulturní evoluce člověka	123
B.4.3	Analýza globálních problémů	124
B.4.3.1	Války a ozbrojené konflikty	124
B.4.3.2	Terorismus a organizovaný zločin	125
B.4.3.3	Populace, migrace a lidská sídla	126
B.4.3.4	Zajištění potravin, výživa	127
B.4.3.5	Zdravotní stav obyvatel	128
B.4.4	Environmentální problémy	129
B.4.4.1	Model životního prostředí	129
B.4.4.2	Biodiverzita	130
B.4.4.3	Voda	131
B.4.4.4	Klimatické změny	132
B.4.4.5	Narušení ozónové vrstvy	133
B.4.4.6	Ohrožení lesů	134
B.4.4.7	Ohrožení půdy, šíření pouští	134
B.4.5	Přírodní zdroje	135
B.4.5.1	Suroviny	135
B.4.5.2	Odpady, recyklace	135
B.4.5.3	Energie	136
B.4.5.4	Chudí a bohatí	137
B.4.5.5	Postavení žen a mužů	137
B.4.6	Budoucí globální výzvy	138
B.4.6.1	Nanotechnologie	138
B.4.6.2	Biotechnologie	139
B.4.6.3	Informační technologie	140
B.5	Některé aktivizující metody pro environmentální výchovu a globální rozvojové vzdělávání	142
B.5.1	Příklady zařazení vybraných environmentálních témat do výuky na ZŠ a SŠ	142
B.5.1.1	Ropný zlom aneb inspirace z tematického dne Poklad z hlubin (Pavína Vrbová)	142
B.5.1.2	Fair trade – spravedlivý obchod (Tomáš Bílý)	148
B.5.1.3	Využívání hospodářských zvířat (Jiří Nešpor)	151
B.5.2	Smysl přímého kontaktu dětí s živou přírodou (Aleš Máchal)	154
B.5.3	(Eko)hra jako prostředek environmentální výchovy (Aleš Máchal)	157
B.5.4	Otazníky nad některými pomůckami v EV a GRV	159
B.5.4.1	Některá doporučení pro tvorbu a provozování powerpointových prezentací v EV a GRV (Aleš Máchal a Lenka Sobotová)	159
B.5.4.2	Interaktivní tabule v environmentální výchově (Petr Laštůvka)	160
B.5.4.3	Lesk a bída pracovních listů (Aleš Máchal)	161
B.6	Projektová výuka v EVVO	164
B.6.1	Projekty ve výuce na základní škole (Dáša Zouharová)	164
B.6.2	Příklady projektů a tematických dnů pro školy (Helena Nováčková)	170
B.6.2.1	Příklady projektů vhodných pro nejmenší děti (5–12 let)	170
B.6.2.2	Příklady projektů a tematických dnů pro 2. stupeň ZŠ	175

B.6.2.3	Tematické dny	181
B.6.3	Dlouhodobé vzdělávací programy Sdružení TEREZA (Dana Votápková a Petra Šimonová)	182
B.6.4	Příklady projektů GRV ve výuce i v životě školy (Lenka Sobotová)	184
B.7	Škola jako nositel pozitivní změny	186
B.7.1	Role školy v místní Agendě 21, škola jako komunitní centrum (Dáša Zouharová)	186
B.7.2	Dlouhodobé programy pro školy	190
B.7.2.1	Škola pro udržitelný život (Vladka Cikánková)	190
B.7.2.2	Ekoškola (Dana Votápková, Petra Šimonová a Vladka Cikánková)	192
B.7.2.3	Fairtradová škola (Vanda Jarošová)	193
B.7.3	Možnosti, přednosti a úskalí ekopedagogického využívání školních zahrad a přírodních učeben (Dana Křivánková)	194
B.7.4	Důvody a možnosti ekologizace výuky a provozu škol a školských zařízení (Petr Rejzek)	197
B.7.4.1	Ekologizace jako proces v systému	197
B.7.4.2	Ekologizace výuky a provozu škol	198

Část C – EVVO a GRV ve střediscích EV a v mimoškolních činnostech

C.1	Současný stav a struktura environmentální výchovy v ČR	201
C.1.1	Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina (Lenka Broukalová)	201
C.1.2	Sítě M.R.K.E.V. a Mrkvička (Helena Nováčková)	201
C.2	Ekologické výukové programy ve střediscích ekologické výchovy	204
C.2.1	Metodická doporučení k přípravě a provozování ekologických výukových programů (Helena Nováčková)	204
C.2.2	Ekovýchovné programy pro předškoláky (Alena Uhříčková)	208
C.2.3	Specifika pobytových ekologických výukových programů (Vladka Cikánková)	209
C.2.4	Smysl, možnosti a didaktické zvláštnosti terénní výuky (Helena Nováčková)	211
C.2.5	Současné snahy o hodnocení kvality a účinnosti ekologických výukových programů v ČR (Aleš Máchal)	214
C.3	Postavení neziskových organizací v EVVO a GRV	218
C.3.1	Školy jako součást občanské společnosti (Martin Ander)	218
C.3.2	Stručný přehled nestátních neziskových organizací v ČR zaměřených na GRV a EVVO	219
C.3.2.1	Nestátní neziskové organizace (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace) v České republice s celostátní nebo významnou regionální působností v oblasti globálního rozvojového vzdělávání (Lenka Sobotová)	219
C.3.2.2	NNO působící v EVVO (Jana Papírníková)	223

Část D – Doporučená literatura

Část E – Rejstříky

E.1	Rejstřík věcný	247
E.2	Rejstřík jmenný	250

Část F – Přílohy

F.1	Doporučené očekávané výstupy pro gymnaziální vzdělávání – Environmentální výchova (2011)	251
F.2	Malý ekopedagogický slovníček (Aleš Máchal)	259
F.3	Slovníček pojmů užívaných v GRV (Lenka Sobotová)	267
F.4	Zákon č. 123/98 Sb, o právu na informace o životním prostředí	271
F.5	Deklarace závislosti (prof. Josef Šmajš)	278
F.6	Přehled zkratk (Aleš Máchal)	280